

הזכות בהעמדת תלמיד בקרן אורה

יזמא טבא דר', יוסף בד נפק מכרת

מעלת יעקב בחור שבעבות

כיצד נשא יעקב ב' אחיות?

ערש"ק פרישת וארא ה'תשע"ח
גליין תרכד

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

למנוח

פברות העולם: בחסידות מוזכר ביטוי זה בכמה ענינים: לא כסברת העולם שהנשמה היא שכל; לא כסברת העולם אשר התשובה באה על חטא ועוון; לא כסברת העולם אשר חסידות היא ענין מדות חסידיות, זה רק גופו של חסיד, ואילו חסיד הוא דבר אחר לגמרי.

עולם – העולם, חסידות – אור

זה הענין של עולם שהוא היפך משם הוי'. ואילו חסידות היא שם הוי'. חסידות היא היפך מעולם. חסידות היא גלוי, גלוי לעצמו וגלוי לזולת. חסידות היא אור, היא מאירה לעצמו ומאירה לזולת.

(תרגום מספר השיחות התשי"ז עמ' 46-7 - ספר השיחות תשי"ז המתורגם ללח"ק עמ' כד-ה)

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת ורא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרכד), והוא אוצר בלום כעניני הפרשה מתוך רכבות חידושים וכיאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת צמודי, שדרך כלל לא הובאו הכיורים כפי שנאמר, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הישמש ריבוי השק"ט כפרטי הננינים וההכנת עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [וכפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הכיורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבאר יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמנומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו פגויות וכיו"ב, והם על אחריהם המערכת כלל, ושיגאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבירר הערה או שמתקשה בהבנת הכיורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו על-אחר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויזכר לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טובא,
מכון אור החסידות

עולם מלשון העלם – מעלים על המקור האמיתי

במשמעות המלה "עולם" ישנם שלשה ענינים: עולם מלשון העלם; הנחות העולם וסברות העולם [כדלקמן].

עולם הוא העלם, סגור, מכוסה, מכוסה לעצמו ומכוסה לזולת. ובעומק יותר הוא עיוור, מעורר. עיוור היינו שלא רואים את הדבר. מעורר היינו שהדבר שרואים נראה כאילו ה' דבר אחר.

מציאות ה"יש" הרי משקרת, למרות שהגברא יודע שקיים "אין" המהווה אותו, אך כיוון שאין הוא משיג אותו, הוא קורא לו "אין", במילא אין הוא נמצא אצלו והוא מרגיש בתוכו כאילו מציאותו מעצמותו. כך הוא מרגיש לעצמו, ויתירה מזו כפי שהוא מראה את עצמו לזולת. שלאמיתו של דבר הרי הסיבה מדוע ישנו ענין כזה, שהגברא ירגיש כאלו מציאותו מעצמותו, היא, מפני שהתהווותו היא מעצמות יתברך, כפי שהורבי אומר ב"אגרת הקודש" "הוא לבדו בכחו ויכולתו כו"ו", אלא שלמעלה הרי זה באמת שמציאותו היא מעצמותו, ואילו בגברא הרי זה רק שנדמה לו כך, וזה שקר. זהו הענין של עולם מלשון העלם.

הנחות העולם וסברות העולם – הנחות והבנות שקריות

הנחות העולם היינו, מה שנוהגים אחרי נימוס העולם שיסודו שקר ומרוצף בזכוכי, בשוא, בערמומיות ובכל מיני צבעים של שקר. זהו אחד בפה ואחד בלב. למשל, כשאחד בא לבקש טובה מהשני והשני אינו רוצה לעשות לו טובה זו, מפני שהוא שונא לו בלבד, והוא ככלל אדם רע ובלעיל. אף על פי כן יענה לו, שהוא אמנם רוצה לעשות לו את הטובה אלא מפני טעם מסויים אין באפשרותו לעשות זאת, והוא מתלבש בלבוש של שקר.

או יתירה מזו, שהוא אומר לו מקצת מן האמת או כלל לא אמת, שאין הוא יכול לעשות זאת בגלל אדם אחר, והאמת היא שזה רק מצד רע לבדו. וכשהוא נפגש לאחר מכן עם אותו אדם אחר שואל אותו האדם האחר מדוע ה' עליך לומר שאינך עושה את הטובה בגללי, הרי יכולת לומר טעם אחר – הוא תובע ממנו מדוע לא אמר שקר עמוק יותר... – וכך הדבר בכל ענין, שככל שמדברים בשקרים וכזבים מתאים הדבר יותר להנחות העולם.

או יהודי כן שבעים אומר "חכמה" של ילד כן שלש ומתפאר בכך, הוא שקוע ב"חכמות" של ילד כן שלש.

קובץ זה יוצא לאור לזכות

הני לומדי ותמכי אורייניתא, רודפי צדקה וחסד,

ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים

הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה

והרב החסיד ר' יוסף משה

ובל בני משפחתם שידיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד

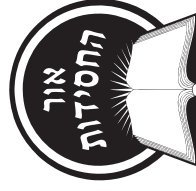
ר' מאיר שיי

זאנאנץ

ס. פאולו ברויזל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,

ובהצלחה רבה ומוצלחה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות Or Hachasidus

סניף ארץ הקודש Head Office

ת.ד. 2033 1469 President St. #BSMT

נפר חב"ד 6084000 Brooklyn, NY 11213

03-738-3734 United States

Likras@likras.org (718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם

טיטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייזס, הרב אליהו שוויקה

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש.....

דודה - אשת אחי האב או אחות האב

מנין הראי' שיוכבד לא היתה אשת אחי קהת? / היכן מצינו בכתוב ש"דוד" פירשו אחי האב? / ביאור דברי רש"י על "יוכבד דודתו" ושק"ט בפירוש חובת "דודה"

(נ"פ לקוטי שיהות ח"י עמ' 46 ואי"ך)

ח. פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....

מדוע זכו משה ואהרן להיות גואלי ישראל? איך אפשר להשוות אהרן למשה?

ט. יינה של תורה.....

המטח ה"בולעני" את קליפת מצרים

קליפת מצרים - "לי יאורי ואני עשיתיני" / ה"מפתים" - לשבר את קליפת מצרים ולהודיע את מציאות השי"ת / רק "מטה אהרן" יכול "לבלוע"

(נ"פ לקוטי שיהות ח"י עמ' 49 ואי"ך)

יג. פנינים... דרוש ואגדה.....

המעשה הוא הניקר / בין "לא הגיע" ל"לא הוצק"

יד. חידושי סוגיות.....

בפירושת ר"י ורבנו בכיעור חמין

"עמיק בביאור הגאון מרגנוב במח' זו, ועפ"י יתלה בדבר גם מחלקתם גבי חמץ שעבר עליו הפסח / יסיק דנחלקו כאן בהגדרת איסור כל יראה וכל ימצא ועפ"י יבאר הפלוגתא גבי האכלת חמץ לכלבי הפקר, ויקשר הכל לפלוגתא התנאים בשיעור מכות שלקו המצריים" (נ"פ לקוטי שיהות ח"י עמ' 87 ואי"ך)

יח. תורת חיים.....

בטחון מונע גמגום / ע"ל שפ"תים (וארא ה"ב)

כא. דרכי החסידות.....

נרשם מלשון הנ"ל: שי"ש מובנים

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אומ"ר מוהרי"צ מליובאוויטש צוקלה"ה נבג"מ זי"ע

ערלם מלשון העלם: שלשה מובנים

הוא משיב לזולת מקצת מן האמת או כלל לא אמת, שאין הוא יכול לעשות זאת בגלל אדם אחר, והאמת היא שזה רק מצד ריע לבבו. וכשהוא נפגש לאחר מכן עם אותו אדם אחר שואל אותו האדם האחר מדוע הי' עליך לומר שאינך עושה את הטובה בגללי, הרי יכולת לומר טעם אחר - הוא תובע ממנו מדוע לא אמר שקר עמוק יותר...

הערלם מונבל בהגדרת זמן ומקום

ערלם הוא ההיפך משם הוי'. למרות שעיקר ההתהוות הוא משם הוי', אך ההתהוות בפועל היא על ידי שם אלקים. עולם הוא מונבל בזמן ומקום. מקום הוא הענין של ר' קצוות. [כלומר:] שנוסף על [עצם] ההגדרה של ר' קצוות, [הרי ש]מונבל המקום [בהגדרה זו של] מעלה ומטה ור' רוחות. הגבלה זו מסודרה ומוכרחת.

קיים סדר שאינו מוכרח והוא דבר נעלה, אך כאן ההגבלה מוכרחת. שבלי ההגבלה של מעלה ומטה ור' רוחות, אין שום מציאות של מקום.

זמן הוא ענין של עבר, הווה ועתיד. הרי זאת שהערלם מונבל בעבר הווה ועתיד, הרי מוכרח הדבר שיהי' כך, והסדר בזה הוא שבתחילה עבר, ולאחר מכן הווה ולאחר מכן עתיד.

וזהו היפך משם הוי'. בשם הוי' ישנם גם כן מקום וזמן. מקום הוא ארבע אותיות שם הוי', וזמן הוא הוי' הוה ויהי'. אך, בשם הוי', הם [=פרטי הזמן והמקום] כאחד. כלומר, שב"הי" כלולים [גם] ה"הוה" וה"הי"י", וכך גם ב"הוה" כלול וכו'.

אצלו על אופן דבורו הבא, ויוטב הדבור בדרך ממילא, וכפרט כיחד עם הטפול.
כן להוסיף שעוד נקודה בהאמור, והוא שכשבא לתיבה וחושש שלא יוכל לבטאה בסדר, לא ילחם עם עצמו לבטא תיבה זו דוקא כי אם יחליפנה בביטוי אחר וכיו"ב.
ומאחר שלכל דבר צריכים לסייעתא דשמיא, מובן שעליו להוסיף בהתמדה ושקידה בלימוד התורה והידור בקיום מצותי, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

(אגרות קודש ד"ש נבמ קסא-כ)

שויתי ה' לנגדי תמיד

...כן להעיר אשר ברוב הפעמים קשור ענין הגמגום בחוסר בטחון עצמי, ויראת בני אדם, שמוזה מובן אשר כשיהי' חקוק במוחו תמיד הענין ד"שויתי ה' לנגדי תמיד", ואשר הוא ית' הוא עצם הטוב ורוצה להיטיב לברואיו, ומשגח בהשגחה פרטית על כל אחד ואחד, וכמבואר ענינים אלו ביחוד בתורת החסידות - הרי ימעט זה ויחליש התופעות בלתי רצויות בחוסר בטחון ויראת בני אדם, וכמו שכתוב "ה' לי לא אירא".

(אגרות קודש ד"ש נבמ רצ"ו)

מקראא אני דודרש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

דודקה - אשת אחי האב או אחות האב?

מנין הראי' שיוכבד לא היתה אשת אחי קהת? / היכן מצינו בכתוב ש"דוד" פירשו אחי האב? / ביאור דברי רש"י על "יוכבד דודתו" ושק"ט בפירוש תיבת "דודקה"

"ויקח עמרם את יוכבד דודתו לו לאשה, ותלד לו את אהרן ואת משה" וגו' (פרשתו ו. כ.). ופירש רש"י:

"יוכבד דודתו - אחת אבוחי, בת לוי אחות קהת".

ופירשו המפרשים כוונת רש"י (ראה עוד בביאור דברי רש"י אלו - במדור זה לשי"פ וראה תשס"ח):

הנה בכל מקום שנאמר בכתוב לשון "דודקה", אין פירושו "אחות אביו" אלא **"אשת אחי אביו"**. וכפי שמוצאים אנו בפרשת עריות, שלגבי "ערות אחי אביו" . . אל אשתו לא תקרב" נאמר "דודתך היא" (אחרי יח, יד), ואילו ב"ערות אחות אביו" לא נאמר "דודתך" (אחרי יח, יב).

וזהו שבא רש"י לחדש, שבענינו פירוש "דודתו" הוא "אחות אביו", וכלשון התרגום "אחת אבוחי". וממשך רש"י לחזק הדבר מזה שיוכבד היתה "בת לוי אחות קהת" - "פירוש: שמה שהכריח המתרגם לתרגם אותה 'אחת אבוחי' ולא 'אחת אח אבוחי' כפירוש 'דודתך' בכל מקום, הוא מפני שיוכבד זו בתו של לוי היתה . . וכת לוי היא אחותו של קהת שהוא אביו של עמרם; נמצא, ש**יוכבד זו אחות אביו היא** (של עמרם), לא אשת אחי אביו" (לשון הרא"ם על אתר).

ב. אך יש להקשות:

וכיון שלרובא דרובא הרי זה קשור גם כן עם כח המחשבה, הנה ככל שימנעט בשימת לב לאופן דבורו ולא יתרגש מזה שלעת עתה אינו כדעני - יתוסף בהצלחת הטפול ויוסיף בהטבת המצב, ופשוט שככל שיוסיף בהתמדה ושקידה בלימוד התורה והידור בקיום המצוות יתוסף בברכות השי"ת נותן התורה בהמצטרך לו בכלל ובהנה"ל בפרט. בודאי יודע מתקנת קדמונים לאמר - בכל יום לאחר תפלת השחר - השיעור תהלים חדשי כפי שנחלק התהלים לימי החדש, ועל כל פנים ישמור על זה מכאן ולהבא.

(אגרות קודש הי"ד עמי עדר-ה)

ה' לא לי אירא

במענה למכתבה . . בו כותבת מצבה בנוגע לדבור וכו'.

ולפעמים הכי קרובות קורה זה מפני מאורע שהי' קשור בעצבים ומתיחותם, שלכן נוסף על מילוי הוראת הרופאים שתשאל בעצתם, תתחזק בבטחונה בהשי"ת המשיגה על כל אחד ואחד בהשגחה פרטית, ואז הרי נאמר "ה' לי לא אירא", וכשתמנעט מודת היראה, בדרך ממילא יתמנעט גם הגמגום וכו'.

ועוד מהעצות בזה, שכשנתקלת במלה שמגמגמה, לא תתעקש לבטא דקא מלה זו, אלא תשתדל להחליפה במלה אחרת ומה טוב לאחרי איזה שניות שתעבור המתיחות. והעיקר בכל האמור, והרי כל דבר תלוי בברכת השי"ת יוצר האדם ומנהיגו, לכן הרי הנהגה כחיי היום יומים מתאימה להוראת תורתנו חיים ובקים מצוהי', הרי זה גם צנור וכלי לקבלת ברכת השי"ת בהמצטרך, ובפרט שכל אחת מבנות ישראל נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה.

(אגרות קודש חכ"ב עמי קנז)

הבטחון ייטיב הדיבור בדרך ממילא

...ועלי להוסיף ועיקר הוא, אשר בכלל תלוי הוא במדה חשובה על כל פנים בבטחון עצמו ובמצב העצבים, שלכן העצה היעוצה ככ"א אפילו כשעושים איזה טפולים - שיתחזק האדם במדת הבטחון, שהיא יסוד אמונתנו, בטחון בהשם יתברך שהוא בורא עולם ומנהיגו ומשיגה בהשגחה פרטית על כל אחד ואחד ועצם הטוב הוא, שמוזה מוכן בלשון נעים זמירות ישראל, "ה' לי לא אירא", שזהו שולל הכושת מפני בני אדם שבסביבם נמצא, ותקנה חזקה אשר השי"ת ינחהו בטוב לפניו, וככל שיתחזק עוד בהבנתו שעומד לפני מלך המלכים הקב"ה - יתמנעט החשש, מה יאמרו העומדים

הן אמת שכיון שיוכבד היתה בת לוי - מוכח שהיתה **אחות אביו** של עמרם (קהת); אבל מנין הראי' על כך שהיא **לא** היתה גם ("דודתו" במוכּן של) **אשת אחי אביו**?!

פירושו:

מכיון ש**בכ"ז** מוקם פירוש "דודה" הוא "אשת אחי האב" (כדברי המפרשים), עד שבכל התנ"ך **לא נמצא** (מלבד פסוק דידן) שום כתוב שבו "דודה" מתייחס לאחות האב - למה לא נפרש כן גם בעניננו, ונאמר שיוכבד בת לוי **נישאה לאחד מאחי קהת** (אבי עמרם), וכך היתה "אשת אחי אביו" של עמרם ("דודתו"); ואחר כך נתגרשה מדוד זה, ואז נשאה עמרם:

ואין להקשות: כיין שיוכבד היא אחותו של קהת, איך יתכן שהיתה נשואה (מתחילה) לאחד מאחיו של קהת - דאיך יתכן שאח ישא אחותו?

כי, כבר לימד אותנו רש"י (בפירושו לפ' וירא כ, יב) שלכן נח אסור לישא רק את אחותו **מאמו** ("בת אמי"), ואילו אחותו **מאביו** - מותרת היא לכן נח. ואם כן אפשר לומר בנידון דידן, שללוי (אביהם של יוכבד וקהת) היו שתי נשים, ויוכבד נישאה לאחד מאחי קהת שהי' אח שלה רק מן **האב** ולא מן האם, וכך היתה שפיר "דודתו" דעמרם (במוכּן הרגיל של "אשת אחי אביו").

[ולחוסף ולהעיר, שדבר זה - שהיו ללוי שתי נשים, ויוכבד וקהת לא היו אחים מאותה האם - מצינו **מפורש** בדברי חז"ל בנידון דידן (סנהדרין נח, ב), כדי ליישב איך הותר לעמרם לישא את אחות אביו, לפי השיטה שאחות אביו מן האם אסורה גם לבני נח. עיי"ש].

ואין לתרץ, שכיון ש**לא**חר מתן תורה נאסרה אחותו מאביו לכן אין לומר שיוכבד נישאה לאחד מאחי מן האב - שהי' מצד הדינים דלאחר מתן תורה אסור לאדם לישא גם את אחות אביו; ומה שעמרם נשא את יוכבד אחות אביו - מוכח להדיא שלא נהגו אז איסורי עריות אלא **בבני נח בלבד**. ופשוט.

ג. וי"ל הביאור בזה:

כוונת הכתוב בהתיבות "ויקח עמרם את יוכבד דודתו" היא - בפשטות - להורות את מעלתה וייחוסה. ומעתה הוקשה לרש"י: אם נפרש ש"דודתו" היא "אשת אחות אביו", והיינו שיוכבד היתה מקודם אשתו של אחד מאחי קהת (אבי עמרם) - איזה ייחוס יש בדבר? ! ואדרבה - לפי זה נמצא שהיתה גרושה (ענין של חפרין לכאורה)!

וזהו שהביא את רש"י לחדש, כי אכן כאן פירוש "דודתו" הוא "אחות אביו"; שדוקא לפירוש זה מוכן גודל היחוס של "דודתו" (דעמרם), שהיא אחות קהת.

והרי העיקר בפרשה זו הוא ענין היחוס, כפי שמפרש רש"י בתחילת הענין (ו, יג-יד): "הוזקק לייחס שבטו של לוי עד משה ואהרן שבטיל משה ואהרן . . ללמדנו היאך נולדו

משה ואהרן וכמי נתייחסו; וזהו שמחזר הכתוב את יונכד בתור "דודתו" של עמרם, שעמרם לקחה לאשה מכיון שהיתה מיוחסת כמותו [וע"ד שמצינו באברהם, שהדיגיש בפני אליעזר שרצונו באשה שתהי' ממשפחתו (חיי-שרה כה, לה-מ): "אל בית אבי תלך ואל משפחתי... ממשפחתי ומבית אביי"].

ד. לפי כל זה יש לבאר דיוק נוסף בדברי רש"י כאן:

רש"י בפירושו כאן אינו כותב בלשון הקודש (וכדרכו הרגילה) - "אחות אביו", אלא נקט בלשון התרגום - "אחת אביו".

ולכאורה, מדוע נצרך רש"י ללשון התרגום, ואינו מפרש "אחות אביו"? ולאידך: כאשר רש"י משתמש בתרגום אונקלוס, הרי הוא אומר בפירוש "בתרגומו" (וכיוצא בזה) - ולמה כאן הוא רק מעתיק לשונו בלי להזכירו?

אלא - על פי הנ"ל יובן הדבר:

מכיון שבכ"ל מקום פירוש תיבת "דודתו" הוא "אשת אחי אביו" - לכן כאשר בא רש"י כאן ומחדש ש"דודתו" דידן פירושו "אחות אביו", הוא מביא רא"י לפירוש מחודש זה מלשון התרגום על אתר.

אמנם באמת, אין פירוש זה חידוש גמור, כי אף שלא מצאנו בפירוש בכתוב אחר ש"דודה" מתייחס ל"אחות אביו", הרי כן מצאנו בפירוש - בכמה כתובים (שמיני י, ד. קדושים כ, ט) - ש"דוד" מתייחס ל"אחי אביו"; ולאחר שיוודעים אנו להדיא ש"דוד" פירושו "אחי אביו", שוב אין כל פלא לפרש ש"דודה" (בלשון נקבה) היא "אחות אביו" [ונכמו שנאמר (בראשית ב, כג): "לזאת יקרא אשה - כי מאיש לוקחה זאת", שתוספת הה"א בסוף התיבה משנה מזכר לנקבה].

ולכן, אף שרש"י נזקק להביא לשון התרגום, כדי להפתייג לחידושו בפירוש תיבת "דודה" - בכל זאת אינו מוסיף (כרגיל) "כתרגומו", כיון שגם מצד פשטות הענין מוכן שאחות אביו יכולה להיקרא "דודה" (כדיוקן שם שאחי אביו נקרא "דוד"), ואין בזה חידוש כה גדול שצריך להזכיר בפירוש שכן תרגם גם אונקלוס.

תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחגי היום יום

בטחון מונע גמגום

טיפול בחיתוך הדיבור ע"י בטחון בה' - הקשר בין הנפש לגוף

עֲדָל שְׁפָתַי
(א"ר"א ג, י"ב)

השלוח והבטחון העצמי הנדרש

...ולכתבו בנוגע לגמגום - כיון שעל האדם לעשות את התלוי בו בדרך הטבע, ישאל ויעשה כדעת רופא.

אלא ועיקר, שעליו להוסיף בהתמדה ושקידה בלימוד התורה נגלה וחסידות, והלימוד יהי' כהוראת חז"ל מביא לידי מעשה קיום המצות בהידור, שנוסף על העיקר שכן הוא ציווי הקב"ה - הרי זה גם הדרך לקבלת הברכה, שהוא "הרופא כל בשר ומפליא לעשות", ורופא בשר ודם שלוחו הוא.

ורואים במוחש שבנוגע לגמגום מועילה בפרט ההתחזקות במדת הבטחון בהשם יתברך שהוא המשגיח על כל אחד בהשגחה פרטית, כיון שסיבה חשובה במיוחדת האמור, הוא העדר שלוח נפשית ובטחון עצמי ככל הדרוש.

(אגרות קודש חב"ד עמ' קנ"ה)

הקשר לכח המחשבה

במענה על מכתבו... בו כותב אודות חיתוך הדיבור שלו שדורש הטבה - צריך להתייעץ עם רופא מומחה במקצוע שכמה טפולים חדשים חדשו בזמן האחרון המועיל בכגון דא,

בדברים אלו נחלק על ב' האחרים דלהלן מיני' (וימתק עפ"י הל' דלהלן "ד"א אומר כו", וק"ל), ובא לומר דכל מכה נמנית כמכה אחת בלבד (ולא כמיני' עשר). והוא לשיטתו גבי חמץ, דאשכחן בפסחים כג ע"א דסבר דחמץ מותר בהנאה, וכבר ביארנו לעיל דאם אין דבר אסור בהנאה מוכחא מילתא שחלות האיסור היא רק

איך אפשר להשוות אהרן למשה?

הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל י"ש מקומות שמקרים אהרן למשה י"ש מקומות שמקרים משה לאהרן לומר ק"י ששקולין כאחד (ג. כו. רש"י)

הקשו המפרשים (צידה לדרך, משכיל לדוד, רא"ס ס"פ מסעי, ועוד), איך יתכן לדמות משהו, אפילו אהרן הכהן, למשה רבינו - מושען של ישראל, עם כל המעלות המפורשות בו בתורה, ומה פירוש הלשון "ששקולין כאחד"? ויש לתרץ, שלכן שינה רש"י מלשון המדרש "ששקולין זה כזה" (תוספתא סוף כריתות. ובקי"ר פל"י, א' ששניהם שוין זה כזה, ועד"י בשאר מחד"ל) וכתב "ששקולין כאחד":

"שוין זה כזה" יכול להתפרש ששוין ושקולים הן זה כזה בכל עניניהם, ולשניהם אותה מדינה בגולות וכיו"ב. ודבר כזה אכן אי אפשר להיאמר על משה ואהרן.

אך פירוש "ששקולין כאחד" הוא שבשליחותם להוציא את בני ישראל ממצרים נחשבים שניהם ושקולים "כאחד", והיינו, שהדמיון ביניהם הוא כזה שלשניהם חלק באותה שיחות אחת.

וזהו הטעם ש"יש מקומות שמקרים אהרן למשה ויש מקומות שמקרים משה לאהרן", שהוא משום ששניהם הם חלק משליחות אחת. (נ"פ לקוטי שידות המ"ז נמ"י 62 ואילך)

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

מדוע זכו משה ואהרן להיות גואלי ישראל?

הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל אלו שהחזירו לעולה שילה ויכבד לעומם (ג. כו. רש"י)

לכאורה תמוה, מה מוסף רש"י בפירושו, וכי היינו חושבים שאין אלו אותם ש"הוזכרו למעלה"?:

ויש לומר הביאור כזה: לרש"י הוקשה מדוע נאמר כתוב זה כלל, הרי בורר שכל הכתובים מדברים על אותם "אהרן ומשה", והם אלו ש"הוציאו את בני ישראל", וכל הכתוב מיותר הוא לכאורה.

ועל זה מתרץ, שבא הכתוב ללמדנו הטעם לזה שבחר הקב"ה באהרן ומשה שהם היו אלו שיוצאו את בני ישראל ממצרים, שהוא בזכות זה "שילוח יוכבד לעמדם". ביאור הדברים:

על יוכבד נאמר לעיל (שמות א' טו ואילך ובפרש"י) שלא קיימה גזירת פרעה "כל הבן הילוד", ויחידה מזו ש"מסקנות להם מים ומזון" (פרש"י שם א' ז'), שהשתדלה ועשתה כל אשר ביכולתה לבטל גזירת פרעה ועוד עשתה הפוך מגזירתו. וכן על עמדם מצינו שלמדות גזירתו של פרעה "החזירה ועשה בה ליקוחים שניים" (פרש"י שם ב' א').

וזהו מה שבא הכתוב לכאור כאן, שהטעם לזה שזכו אהרן ומשה להיבחר להיות גואלי ישראל הוא מטעם זה ש"הוא אהרן ומשה" שהם "אלו שהחזירו למעלה שילוח יוכבד לעמדם", ובזכות מעלת אביהם ואמם שעסקו בקיום עם ישראל כמצרים זכו להיות אלו ש"אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל".

(נ"פ לקוטי שידות המ"ז נמ"י 58 ואילך)

מכה. . היתה של ארבע מכות כו" ו לדעת רע"ק "של חמש מכות", וביאר הכלבו דהדברים מיוסדים על זה שכל דבר מורכב מד' יסודות אש רוח מים עפר, וישנו גם "יסוד פשוט" – חומר ההיולי המופשט מד' היסודות; ור"א ס"ל שהמכה כללה גם ד' היסודות שבשורש מציאות הדברים (כטרם נתמזגו ונתגבשו למציאות אחת שלפנינו). ורע"ק ס"ל דאף חומר היולי נפגע במכה, שהוא יסוד חמישי. ונמצא דלב' הדעות לא היתה המכה רק בדבר הנגלה כמו שהוא לפנינו אלא גם בשורש החומר ויסודו, אלא דפליגי בשיעור הדבר עד כמה עמוק הוא. וי"ל דשייכא להפולגות דלעיל עד כמה עמוק שם איסור חמץ וממילא עד היכן נדרשת השבתתו, כי הוא הדבר לענין מכות מצרים שבאו לשבור ולבטל מציאות מצרים, דהדבר תלוי עד היכן הוא שיעור טומאת מצרים שצריך לשבור ולסלק (וידוע דטומאת מצרים וטומאת חמץ כרוכים זבי"ז). דר"א דסבר שהמכה היתה רק עד מקום השייך כבר לציור ד' יסודות, היינו השיטה דביעור חמץ הוא רק עד היכן שמציאותו קשורה לתואר (ולצורה) של החמץ, האפשרות לאכילה והנאה; ודעת רע"ק שהמכות היו גם בחומר ההיולי – היא כמד"ד שאין ביעור חמץ אלא שרפה, ומתאימים הדברים להפליא עם המבואר להדיא בפסחים ה: דאכן רע"ק הכי ס"ל גבי ביעור חמץ.

ומענתה יש לבאר גם דברי ר' יוסי הגלילי בהגדה שם לעיל מיני' "מנין כו" שלקו המצרים במצרים עשר מכות כו", די"ל שלא לחינם הוכחו דבריו בסמוך, כי

והנה מצינו סוג הנאה שאין בו צד המביא לאכילה, והוא השתמשות שאין ממנה תועלת וריחות, כגון המאכל דבר איסור לכלבי הפקר, ואיפליגו בזה בירוש' כאן אם מותר או אסור. ומעתה י"ל דתלוי בחקירה כעין הנ"ל, עד כמה חדר איסור חמץ בחפצא האסור, דכבר נת"ל דאיסור הנאה מורה על חלות איסור עמוקה מאכילה, הקרובה יותר לעצם מציאות הדבר, ובזה נחלקו כמה עמוק הדבר, דמאן דמתיר סבר דאיסור הנאה קרוב לעצם הדבר רק עד מקום שיש לו עדיין שייכות לתואר וציור, ולהכי מוגבל האיסור רק להנאה המביאה לידי אכילה. אבל איך מ"ד סבר דאיסור הנאה שורה על עצם הדבר (גם כפי שאין לו כל שייכות לתואר וציור), וראייתו לזה מהא דאסור החמץ אפי' בכל יראה וכל ימצא (וכמו שנת"ל בסברת ר' יהודה לחייב שריפה) – ומעתה סבר דגם איסור ההנאה הוא איסור מצד עצמו הכולל כל אופן של השתמשות, גם כזה שאינו "מביא לידי שום אכילה". ומ"ד הראשון יתרץ דהא דאסרה תורה חמץ גם כב"י וכ"י הוי בגדר פייג בלבד לאיסור אכילה והנאה (וא"כ אינו מעיד על עומק נוסף בחלות האיסור), וכשיטת הר"ן הידועה בריש פסחים דאיסור כ"י וכ"י הוא מטעם שלא יבא לאכלו (והאריכו הראשונים שם, אמאי לא מצינו בתורה סייג כזה בשאר איסורי אכילה והנאה), וכבר מצינו בכ"מ גדר של "סייג" שהוא מראויייתא ולא רק מד"ס, ואכ"מ.

ובזה יש להמתיק פלוגת התנאים בהגדה גבי מכות מצרים, דלדעת ר"א "כל

ייתה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

המטה ה"בולע" את קליפת מצרים

קליפת מצרים – "לי יאורי ואני עשיתיני" / ה"מופתים" – לשבר את קליפת מצרים ולהודיע את מציאות השי"ת / רק "מטה אהרן" יכול "לבלוע"

לקראת שליחותם הראשונה של משה ואהרן אל פרעה, ציוה השי"ת את משה ואהרן "כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת, ואמרת אל אהרן קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין". אמנם, כאשר קיימו משה ואהרן את ציווי ה' והמטה נהפך לתנין, עשו גם חרטומי מצרים כן – "וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינם". ואזי נעשה נס נוסף ש"ויבלע מטה אהרן את מטותם" (פרשתו ז, ט-יב).

ויש לתמוה אודות נס זה, דלכאורה בדברי ה' אל משה ואהרן נאמר שה"מופת" שיוצג לפני פרעה יהי מה שמטה אהרן "יהי לתנין", ותו לא. ואיך בפועל נעשה נס נוסף של "יבלע מטה אהרן", שלא נאמר כלל בציווי השי"ת?

וח"ו מלומר שבצקבות מעשי החרטומים "הוכרח" השי"ת להוסיף את הנס של "יבלע מטה אהרן", שהלא בוודאי ידע השי"ת מתחילה מה שיהי בעת עמוד משה ואהרן לפני פרעה.

ונוסף על זה שיש לתרץ בזה בדרך הפשט [ראה במקור הדברים האריכות בזה], יש לבאר גם את תוכנו הפנימי של נס זה, שהייתה בו שבירת ר"בליעת" טומאת ארץ מצרים, כהכנה והקדמה לעשר המכות.

קליפת מצרים – "לי יאורי ואני עשיתיני"

תכלית עניין עשר המכות היא לבטל את טומאת המצרים, המתבטאת בטענת פרעה (יחזקאל כט, ג): "לי יאורי ואני עשיתיני".

כשם שאין לאדם חיות מכלי הנשמה המלוכשת בו, כך כל נברא יש בו ניצוץ קדושה, שהוא כל עיקר חיותו וקיומו. אמנם, חיות אלוקית זו אינה ניכרת לעין כל, כי היא מלוכשת בתוך ענייני העולם הגשמיים, וטבעו של דבר הגשמי שהוא מסתיר ומעלים על אור הקדושה אשר בו.

ובזה גופא הרי יש מדרגות רבות באופן ההעלם על אור הקדושה. ותכלית הירידה והשפלות, הוא מה שהנברא אינו מרגיש ומכיר כלל במה שהחיות האלוקית היא מהווה ומחי' אותו, ומדמה לומר אשר אין בו ניצוץ אלוקי, והרי הוא קיים מעצמו רח"ל.

וזוהו עניין קליפת פרעה, היא טומאת מצרים, שאינם מרגישים בחיות האלוקית אשר בהם ועד שמכחישים אותה לגמרי, וטוענים אשר "אני עשיתיני" – שמציאותם מעצמותם (וראה בכל זה בתורה אור פרשתנו נו, ד ואילך. ועוד).

וזוהו סוד המכות שהביא השי"ת על המצריים במצרים, שפעולתן הייתה לשבר קליפה קשה זו, לבטל את טומאת הרגשת הישות, ולהודיע אשר השי"ת הוא המהווה ומחי' את העולם כולו בכל רגע ורגע מחדש, וכפי שיתבאר.

ה"מופתים" – לשבר את קליפת מצרים ולהודיע את מציאות השי"ת

כל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצריים במצרים, הייתה מגלה ומודיעה כיצד השי"ת הוא המנהיג את העולם והשולט בו, והוא לבדו מחי' אותו כל רגע מחדש. ובעת התגלות כוז, הרי אין עוד מקום לטעות שהעולם קיים מעצמו רח"ל, שהרי בא הבורא ומשדר את הטבע. ומכיוון שבקליפת מצרים יש עשר בחינות ועניינים – "עשר כתוין דמסאבותא" (ראה תניא פ"ח), על כן באו עשר מכות שהן מגלות אורו ית' ומבטלות את כל אותן "עשר כתוין".

אמנם, מכיוון שקליפת מצרים היא עזה וחשוכה ביותר, הרי בטרם שהיכה השי"ת כל בחינה ובחינה לפי עניינה, הקדים מכה כללית, שהיא משברת את כללות טומאת מצרים, וזוהו עניין המופת שבמטה אהרן:

נס מטה אהרן הוגדר כפי השי"ת כ"מופת", ופירש רש"י דהיינו "אות להודיע שישי צורך (יכולת וממשלה) במי ששולח אחנם" (רש"י ומפרשיו ז, ט). וזוהו עניינו של מופת המטה – להראות שליטה כללית על ענייני העולם כולם. ודבר זה התבטא דווקא בחלק האחרון של הנס, כאשר "ויבלע מטה אהרן את מטותם" – ואזי הומחש כיצד השי"ת שליט ו"כולע" ומבטל את מציאות העולם כולה.

ולאחר "מופת" כללי זה של "בליעת" וביטול ה"אני עשיתיני" של מצרים, באו עשר המכות שהן מבטלות בפרטיות כל פרט ופרט מקליפת מצרים.

והנה איסור החמץ אינו רק באכילה והנאה אלא גם בכל יראה וכל ימצא (וכתוצאה מאיסור זה בא חיוב ביעור), והרי החילוק בין ג' ענינים אלו (אכילה, הנאה, וב"י וב"י) הוא בהגדרת יסוד איסור חמץ. כי שייכותה של אכילה (ואיסור) אל הדבר הנאכל היא אל הצורה שלו, היינו כפי שהוא מצויר בתבנית ותכונה הראוי' לאכילה, ולא אל החומר בהיותו בפני עצמו, היינו עצם מציאותו; ואילו ההנאה מהדבר (ואיסורו) קשורה (גם) לעצם הדבר מאכל אף בטרם בא לתבנית דבר הנאכל. וזוהו אחד הביאורים במהות החילוק בין איסורי הנאה לאיסורי אכילה, דלכאורה איסור אכילה ע"פ תורה מורה שהדבר האסור הוא חפצא של טומאה ורע, ואם רע הוא איך מותר בהנאה, אלא דיי"ל דאיסור אכילה היינו שהרע נמצא רק בצורת הדבר וחיצוניותו (כמה שגורם לו להיות ראוי לאכילה), ולכן הדבר מותר בהנאה, כי בחומר ועצם הדבר (השייך להנאה) אין כל רע.

והנה סו"ס גם הקשר של הנאה (ואיסורה) אל הדבר הוא ע"י השימוש בו, הנעשה דוקא כאשר החומר הוא בצורה מסוימת, וא"כ הא גופא ראי' שקשר זה של האיסור אל הדבר הוא כפי שישי לו כבר איזה ציור שהוא (ולהלן ית' יותר בפרטיות החילוק בין "ציור" זה ל"ציור" האוסר באכילה). אך בחמץ מצינו איסור נוסף שאינו בשאר איסורי, והוא שחפצא זה אף לא ימצא ברשותו של ישראל, אפילו מבלי כל שימוש בחמץ – היינו, שבחפצא זו האיסור חדר לחומר ועצם הדבר כפי

שהוא מופשט מאיזו צורה שתהי', ולכן עצם המציאות של החמץ ברשותו אסורה. וזו יסוד שיטת ר"י¹.

ובאמת גם באיסורי הנאה גופא (המורה על חלות איסור עמוקה יותר מאכילה כנ"ל) אפ"ל שני אופנים עדי"ו, דהנה גבי דעת חזק' בפרקין כא: דיליף איסור הנאה מ"לא יאכל חמץ, לא יהא בו היתר אכילה", כתב רש"י "מדקרינא לא יאכל משמע לא יהא בו היתר המביא יידי שום אכילה וסתם הנאות לידי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר מאכל", הרי דאיסור הנאה הוא סניף מן האכילה, כי הנאה מביאה לאכילה, ובמובן רחב יותר הדבר כולל כל הנאה שישי ממנה ריח ותועלת (וממילא הדבר "מביא לידי שום אכילה". . . שלוקח בדמים דבר מאכל", ועיי' מהר"ם חלאוה שם). ובשד"ח כללים מע' כ כלל קיט כ' דגם לרב אבהו דפליג אחזקי' עדיין גדר ההנאה שאסרה תורה הוא "שלא יהא בו היתר אכילה", עיי"ש.

(1) ומעתה יש להבין שיטת חכמים דסברי דאף בחמץ אין שם האיסור חל על עצם מציאות החומר, אף שלכאור' איסור כל יראה וכל ימצא מוכיח דלא כן, כנ"ל. וכנראה צ"ל דבאמת אף חכמים סברי שאיסור ב"י וב"י מורה על איסור בעצם המציאות החמץ (ולא רק שאסור להשתמש בו לאכילה או להנאה), אבל מ"מ לדידהו זהו רק סניף מן עיקר הדבר, פירוש דראשית הדבר הוא שהחמץ אסור באכילה ובחנאה, אלא שהחמירה תורה לאסור אף המצאות עצם מציאות החמץ, מיהו לא אסרה כאן אלא המצאות של מציאות חמץ הראוי לאכילה או להנאה. אבל ר"י סבירא ל' דאיסור ב"י וב"י מוכיח שישי כאן עומק חדש בפני עצמו בחלות האיסור, דהאיסור חל על עצם החומר, ולהכי בעי שריפה דוקא כנ"ל. הערת הפיו"ש.

ונמצא שעיניך תכלית מופת המטה הוא לא בהפיכת המטה לנחש, אלא בבליעת מטות החרטומים, שבה מתבטאת "בליעת" קליפת מצרים. ואף שלא נאמר דבר זה בציווי ה' לאחר, הרי מובנת תכלית זו מעצם מה שהגדיר השי"ת את מטרת שליחות זו כ"מופת", שעניינו הוא - כאמור - שליטה וממשלה, המתבטאת דווקא על ידי הבליעה.

[ומה שלא נאמר זה בציווי אל אהרן, הרי זה משום שבציווי נזכרה רק הפעולה שצריך אהרן לעשות בעצמו, ולא את עיקר ה"מופת" שנעשה בלא התערבותו של אהרן, וממילא אין צורך שיצוהו השי"ת על כך].

רק "מטה אהרן" יכול "לבלוע"

והנה "התורה היא נצחית", שכל ציווי וסיפורי התורה וההוראות מהם שייכים לכל דור ודור (ראה תניא פ"ז), ומפרטי מופת המטות יש לו לאדם ללמוד הוראה נפלאה בעבודת הכוה"ק ית"ש:

כאשר מתעסק האדם עם זולתו לקרבו לתורה ועבודת ה', הנה הכלל בעבודה מעין זו הוא לנהוג באופן של "ימין מקרבנת" (סוטה מז, א), ו"הוי מזהלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות פ"א מ"ב).

וכפי שכתב בתניא (פרק לב) ש"אף הרחקוים מתורת ה' ועבודתו... צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה, וכולי האי וכו' יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'", וממשיך שאפילו אותם המועטים ש"מצוה לשנאותם", מכל מקום "מצוה לאהבם גם כן מצד בחינת הטוב הגנוז שבהם... וגם לעורר רחמים בלבם... והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה".

אמנם, לפעמים יורד אדם למצב שפל ונחות ביותר, אשר כל הדרכים והקירובים וההסברים אינם מועילים כלל, כי הטוב נעלם ומוסתר בעומק פנימיותו ואין מצליחים לגלותו ולקרבו לעבודתו ית', ואזי הדרך היחידית שנותנה היא באופן של "ירגזי אדם" (ברכות ה, א), לעוררו מתרדמתו על ידי שמראים לו שפלות מצבו, ועד שלפעמים יש צורך לפעול בו כיטול ושכירה כללית - "בליעה", מעין ה"בליעה" והכיטול שפעל מטה אהרן במצרים.

ועל ידי שפועלים שכירה וכיטול כללי במציאות האדם, הרי נגלית פנימיותו ומפציע אור נשמתו, והוא מתחיל להתקרב לעבודתו ית' (וראה בתניא פכ"ט דוגמא לדבר מפעולת השכירה שעשה משה למרגלים ועורר בהם את האמונה החברית).

וכאשר נאלץ האדם לפעול "בליעה" ושכירה כללית בזולתו, עליו ללמוד ממטה אהרן:

תפקיד זה של "מטה הבולע" יכול ליקח על עצמו דווקא מי שהוא בדוגמת אהרן, והיינו שכל מהותו ספוגה בחסד ובאהבת ישראל אמתיים. כי מי שאינו כאהרן, הרי

היהודשי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

בפולגות ר"י ורבנן בביעור חמץ

יעמיק בביאור הגאון מהרצוב במח' זו, ועפ"י יתלה בדבר גם מחלוקתם גבי חמץ שעבר עליו הפסח / יסיק דנחלקו כאן בהגדרת איסור בל יראה ובל ימצא ועפ"י יבאר הפולגתא גבי האכלת חמץ לכלבי הפקר, ויקשר הכל לפולגות התנאים בשיעור מכות שלקו המצריים

כי מהות חיוב תשכיתו הוא לסלק שם וחלות האיסור, ונחלקו אם שם חמץ חל על עצם החומר וא"כ בהכרח לסלקו או דחל רק על צורתו ותכנית תכונתו וא"כ די לסלק זאת, ועצם החומר יכול להשאר כי אין בו איסור (ומצינו חקירה כזו בחלות איסורים בתורת הגאון הנ"ל עצמו, עיי' מפענח צפונות פ"א).

ומצאתה יש לחלות בזה עוד פלוגתא

דר"י ור"ש להלן בפרקין דף כח בחמץ שעבר עליו הפסח, דלר"י אסור בהנאה ולר"ש מותר, וביאר הגאון הנ"ל עצמו (הובא במפענח"צ שם) "דמאן דס"ל אסור ס"ל דהאיסור ח"י ע"י העצם, ומאן דס"ל מותר ס"ל דלא הוה רק תואר וכשה"ף הזמן בט"ה התואר", ולדברינו הן הן הדברים והיא הפולגתא דידן.

ר"י דשיעור השכחה המחייב תלוי

בחקירה מהו שיעור חלות האיסור בדבר,

יכול להיות שה"בליעה" באה אצלו מחמת מידות ונטיית רעות שבנפשו. ודווקא מי שהוא אוהב ישראל בתכלית, יכול להתעסק ב"בליעה", ולידע שהדבר נובע מאהבת אמת לזולתו.

ונוסף על כך, גם בעת הבליעה גופא, מותרת הבליעה רק על ידי "מטה", שהרי מטה אהרן כלע את המטות רק כאשר חזר להיות למטה:

אם מרגיש האדם בעצמו ש"בליעתו" את חברו תהי' באופן של "תניין", והיינו שבעת הביטול והשבירה יתערב בזה גם רגש של כעס והפחדה מצד טבעו, הרי אסור לו להתחיל בשבירה ובליעה זו כלל!

ואימתי מותר לו לאדם לפעול ה"בליעה" המוכרחת בזולתו, רק כאשר מרגיש עצמו כ"מטה", שהרי הוא כמקל יבש בלא חיות שאין לו רגשות משל עצמו אלא הוא רק חפץ ביד האוחז בו, וכמו כן אותו משפיע פועל את השבירה ללא כל רגש של כעס ושנאה והפחדה, אלא רק מצד ההכרח, ואינו מרגיש עצמו למציאות כלל, וכמטה ממש.

וכאשר הולכים בדרכו של אהרן הכהן, באהבת חינו, הרי זוכים לצאת גם ממצרים של ימינו, ועולים מן הגלות לגאולת עולם - "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מנחם ז. טו).

המעשה הוא העיקר

ורא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב

ורא - אל האבות
(ג. ב. רש"י)

ידועה השאלה, מה מוסיף רש"י בפירושו "אל האבות" והרי מפורש בכתוב "ורא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב"?

ויש לבאר זה בהקדים הידוע שיעקר עבודת האבות הי' עם המדות ורגשות הלב. עיקר עבודת אברהם הייתה אהבתו להקב"ה, וכמ"ש "אברהם אוהבי", עבודת יצחק הייתה במדת היראה, כמ"ש "פחד יצחק", ויעקב מדתו הייתה מדת הרחמים והתפארת.

והנה בנוגע לאהבה ויראה להקב"ה מצינו שבנוסף למעלתו מצד עצמם הרי רגשות אלו מביאים גם לעשיית פעולות ומעשים טובים. וכמו שנכתב בספר התניא (פ"ד) שהאהבה היא שורש לרמ"ח מצוות עשה והיראה לשס"ה לא חעשה, כי "המקיימן באמת הוא האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת, ואי אפשר לדבקה בו... כי אם בקיום רמ"ח פקודין... והיראה היא שורש לשס"ה לא חעשה, כי ירא למורד במלך מלכי המלכים הקב"ה", וכן הוא בשאר המדות.

ועל פי זה יש לבאר דברי רש"י "ורא אל האבות", דבזה מבאר ומלמד הוראה נפלאה:

למרות גודל מעלת עבודת אברהם יצחק ויעקב באהבתם ויראתם להקב"ה, הנה לא הי' זה עיקר מעלתם, כי אם זה שנקראו "אבות", שרגשותיהם הולידו תולדות, ש"תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים" (רש"י ר"פ נח).

(נפ"פ לקובי שידות ח"ו עמ' 854 ואיל')

בין "לא הגיע" ל"לא הוצק"

ויחלו הקולות והברד ומשך לא נתך ארצה

לא נתך - לא הגיע, ואף אותו שהיו באויר לא הגיעו לארץ... ונמנעו בן סרוק הברד... לשון יצחק מכתב... לא נתך לארץ, לא הוצק לארץ (פ. ז. רש"י)

במקום אחר (ראה במקור הדברים הנסמך להלן באותה כוונה) נכתב עומק שני הפירושים ברש"י שהם שני פירושים במה שקרה לטיפות המטר שהיו בדרך לרדת ארצה בעת שחודלה מכת הברד. לפירוש הראשון "לא הגיע" - נשאר הטיפות ונעצרו באויר, ולפירוש השני "לא הוצק" - חדלו הטיפות מהיות דבר נוזל, ואיבדו את תכונת הנוזלות שבן, והיינו, שאבדו והתבטלו לגמרי.

ויש לבאר החילוק בין שני פירושים אלו בעבודת האדם לקונו:

המכות הרי הגיעו לפרעה בגלל חטא המרידה שלו בהקב"ה, ועל זה שלא הוציא את ישראל ממצרים. אך כאשר אמר "חטאתי גוי ואני ועמי הרשעים" (ט. כו) - ויירדו וחרטה על העבר, וכן "ואשלחה אחכם" (שם, כח) - קבלה טובה על להבא, והיינו, ששב מחטאו, הרי אז "ויחדלו הקולות והברד".

ובזה חלוקים ב' הפירושים, בפעולת התשובה של פרעה:

להפירוש "לא הוצק" - פעלה תשובת פרעה שיימחק החטא לגמרי מכל וכל, ועל כן גם העונש בטל לגמרי, וטיפות המטר אבדו ונתבטלו כליל. אך לפירוש "לא הגיע" - לא פעלה תשובת פרעה שיימחק החטא לגמרי. ורק שמכיון שלפעולת שב פרעה מחטאו, לכן פעלה תשובתו שלא יימשך העונש בפועל ולא "יגיע" לארץ, אמנם, טיפות המים נשארו "באויר", כי גם החטא לא נמחק לגמרי, אלא נשאר במציאותו.

(נפ"פ לקובי שידות ח"ו עמ' 82 ואיל')